

Xestia gelida

Fjällskogsfly

Fjärilar, Nattnattflyn

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Noctuidae (nattnattflyn), **Släkte:** *Xestia*, **Art:** *Xestia gelida* - fjällskogsfly (Sparre-Schneider, 1883) **Synonymer:** *Meves fjällfly*

Kännetecken

Av de gråaktiga fjällflyarterna är detta den mest entonigt tecknade. På framvingen är de svarta inre och yttre tvärlinjerna vanligen svagare och mindre tandade, ibland utåt ljusare kantade. Iögonfallande och en bra karaktär är den vitgråa utfyllnaden mellan de endast diffust markerade ring- och njurfläckarna. Även hos Rhätiskt fjällfly *Xestia rhaetica*, som är mer entonigt tecknad är just njur- och ringfläck tydligt markerade genom en mörk inramning. På nykläckta individer av *Meves fjällfly* är den i övrigt entonigt ljusgrå till mörkare grå grundfärgen svagt brunaktig mellan njurfläcken och yttre tvärlinjen. De grå framvingarna kan ha svaga nyanser av antingen blått, violett eller gult. Bakvingarna är ljusare med ganska stor, vinklad mittfläck. Vingspann 38-42 mm.

Utbredning och status

Meves fjällfly var fram till 1950-talet betraktad som en stor raritet och endast funnen i Jämtland, Enafors 1886 och 1888. Idag är den känd från Härjedalen och Jämtland, samt Pite, Lule och Torne lappmarker. Arten är speciellt i de södra fjälltrakterna mycket lokal och är främst påträffad på berg som inte når över trädgränsen för gran och på behörigt avstånd från fjällkedjan, ca 600 m ö.h. Långvarigt samlande med automatiska ljusfällor på Funäsdalsberget har endast gett en individ av arten. Rikligare har arten endast påträffats i Torne lappmark och vissa år kan den vara lokalt talrik. Även här är den främst påträffad inom granskogsbältets nordligaste delar, men ibland även norr om eller strax över granskogsgränsen där tall- och fjällbjörkskog tar vid. Rikligast har arten påträffats i trakten av Jukkasjärvi (325-400 m ö.h.) som visat sig ha starka populationer av samtliga nordliga nattnattflyarter knutna till taigan med något större utbredning i landet. Utbredningen från de nordliga fjälltrakterna sträcker sig vidare in i Finlands lappmarker. Arten är beskriven från Sör-Varanger och detta fynd från 1882 är fortfarande det enda i Norge. Världsutbredningen sträcker sig från Norden till mellersta Sibirien.

Ekologi

Meves fjällfly förekommer lokalt i främst äldre barrblandskogar av fjällskogstyp, med ett större eller mindre inslag av björk. På några av de nordligaste lokalerna saknas helt gran i björkskogen och tall är där det enda barrträdet. Artens habitatpreferens blir successivt torrare miljöer norrut i Sverige. I Härjedalen där den endast kan påträffas i antal på avstånd från de nederbördsrikare fjällen i väster är habitatet små moränryggar med gles, senväxt granskog i sluttande myrmark, vilket dels kan tänkas ge kraftigare solexponering av fältskiktet (gynnsamt för larvutvecklingen) och högre nattemperaturer (för fjärlarnas aktivitet). Fjärlens flygperiod sträcker sig från mitten av juni till en bit in i juli. Meves fjällfly är den tidigaste av våra nordligaste skogslevande fjällflyn men påträffas dock oftast samtidigt med t.ex. högnordiskt fjällfly *Xestia laetabilis* i Torne lappmark och i Härjedalen samtidigt med barrskogsfjällfly *X. sincera*. Liksom hos övriga arter i fjällnära områden kan dock flygperioden variera kraftigt mellan olika år. De nattaktiva fjärlarna flyger på 1-3 m höjd och följer ofta kantzoner mot myrmark. Under dagvila slår de sig helst ner på granstammar. Fjärlarna kan lockas till jäst fruktsaft. Artens utvecklingscykel har undersökts närmare i Finland. Äggen kläcks efter 8-9 dagar. Larverna fodrades med blåbär *Vaccinium myrtillus* och maskrosor *Taraxacum* spp. Larverna tillväxer fram till vegetationsperiodens slut och övervintrar halv vuxna knappt 2 cm långa. Under våren dröjer det två veckor av vårvärme innan de på nytt börjar inta föda, nu först vissna blad av maskrosor och därefter åter blåbär. De är fullt utväxta redan i senare hälften av juli och intar sedan föda mer sporadiskt utan att tillväxa ytterligare fram till vegetationsperiodens slut och andra övervintringen. Förpuppningen sker påföljande vår. Åtminstone två puppor har påträffats i naturen, båda i barkspringor på stammar av gran respektive tall. I likhet med flertalet nattflyarter i de norra fjällnära trakterna har arten en mycket markant periodicitet i uppträdandet. Dessa arter är samtliga talrikare som fjärlar under jämna år fram till västra Finland. Under udda år påträffas de nästan aldrig inom detta geografiska område. Livscykeln är tvåårig och den uppkomna periodiciteten anses bero på att de parasitoider som angriper de senare larvstadierna och utvecklas i förpuppningsklara larver eller i puppan har en ettårig livscykel. Denna periodicitet i tvåårsintervaller omfattar alla nordliga områden på norra halvklotet. Från östra Finland och österut genom Sibirien uppträder dock fjärlarna istället bara under udda år.

Hot

Meves fjällfly hotas av skogsbruk i fjällnära områden och av hårt renbete. Hoten är särskilt påtagliga för de södra fjälltrakterna, där den endast är påträffad i antal i områden på längre avstånd från fjällkedjan som i högre grad omfattas av trakhuggningar. Arten är helt beroende av relativt orörda barrskogar där trädens genetiska variation är den ursprungliga och därför formar öppnare skogar. Behovet av träråvara har ökat dramatiskt under 2000-talet och de olika näringsgrenarna utövar idag starka påtryckningar på myndigheterna att minska avsättandet av ytterligare skogsmark till reservat eller nätverket Natura 2000. Under senare år har det visat sig att samtliga nattflyarter hemmahörande i taigan minskar mycket starkt vid hårt renbete. Den globala uppvärmningen kan leda till att antalet soltimmar minskar i de torrare delarna av den fjällnära taigan. Detta kan leda till dramatiska minskningar av populationerna av ett flertal nattflyarter som redan är mycket sällsynta i eller försvunnit från sydligare fjällnära områden.

Åtgärder

Ett antal ännu orörda barrskogar eller skogar med begränsade spår av plockhuggning i trakten öster om Jukkasjärvi bör undantas helt från framtida avverkning. Denna trakt har sannolikt de bästa klimatiska och miljömässiga förutsättningarna för ett stort antal sällsynta och utrotningshotade nattfjärlsarter som är avsevärt ovanligare eller helt saknas i andra delar av Norrland (inklusive Nationalparker). Artens utvecklingscykel och värdväxter bör undersökas närmare. Artens nuvarande status i de södra fjälltrakterna bör undersökas och huruvida den alls finns kvar på tidigare förekomstområden (små moränryggar i myrlandskap) där omgivande skogar kalavverkats. Arten har påträffats inom naturreservatet Pessinki väster om Muodoslompolo i Torne lappmark. Eftersom arten oftare påträffats utanför granens förekomst är det sannolikt att den även förekommer inom Vittangi-Soppero naturreservat norr om de mer kända förekomstområdena i Jukkasjärvitrakten. I denna trakt är de få områden som åtnjuter skydd möjligen för höglänta för Meves fjällfly. Söderut i fjällnära skogar är artens biotop skyddad i det f.d. domänreservatet öster om lågfjället Sör-döttern NV Arvidsjaur. Arten bör eftersökas även i andra områden i denna trakt som idag har viss form av skydd mot avverkning.

Övrigt

Clas Källander och Nils Ryrholm har bidragit med väsentlig information vid andra revisionen av artfaktabladet.

Litteratur

- Douwes, P., Kaaber, S., Nordström, F., Opheim, M. & Sotavalta, O. 1969. *De fennoskandiska och danska nattflynas utbredning*. C.W.K. Gleerups förlag, Lund.
- Gullander, B. 1971. *Nordens nattflyn*. Stockholm. p. 44.
- Imby, L. & Palmqvist, G. 1978. De svenska Anomogyna-arternas utseende, biologi och utbredning (Lep. Noctuidae). *Ent. Tidskr.* 99: 97-107.
- Lingonblad, B. 1944. Iakttagelser över finska Lepidoptera III. Muonio, Enontekiö (Lkem, Le). *Notulae ent.* 24(3-4): 65-71.
- Mikkola, K. & Kononenko, V.S. 1989. Flight year of alternate-year Xestia moths in north-eastern Siberia - a character of the Ice Ages? *Nota lepid.* 12:144-152.
- Nordström, F. & Wahlgren, E. 1935-41. *Svenska fjärilar*. Nordisk familjeboks förlag, Stockholm.
- Ryrholm, N. & Ohlsson, A. 2001. Intressanta fynd av fjällfjärilar i Sverige 2000. *Ent. Tidskr.* 122: 33-38.
- Ryrholm, N. 2005. Intressanta fynd av fjällfjärilar i Sverige 2004. *Ent. Tidskr.* 126: 77-84.
- Palmqvist, G. 1984. Intressanta fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1983. *Ent. Tidskr.* 105: 81-88.
- Skou, P. 1991. *Nordens Uglor*. Apollo Books. Stenstrup. p. 450.
- Suomalainen, E. 1983. Xestia (Anomogyna) laetabilis (Zetterstedt) and X. distensa (Eversmann) (Lepidoptera, Noctuidae): two species confused. *Notulae ent.* 63: 115-123.
- Svensson, I., Elmquist, H., Gustafsson, B., Hellberg, H., Imby, L. & Palmqvist, G. 1994. *Catalogus Lepidopterorum Sueciae*. Entomologiska föreningen. Stockholm.

Författare

Lars Imby 1996. Rev. Lars Imby 2005, Claes U. Eliasson 2007. © ArtDatabanken, SLU 2005